

9. ZAGAIEVSKI, C. *Competențele emoționale – cheia către puterea personal*, Univers Pedagogic, 2012
10. <https://dexonline.ro>
11. <https://mecc.gov.md/ro/content/acte-legislative-si-normative-2>

ASCULTAREA ACTIVĂ – COMPETENȚĂ SINE-QUA-NON ÎN DEZVOLTAREA PERSONALĂ A CADRULUI DIDACTIC

*CODREANU Florina, drd. UPSC „Ion Creangă”, prof. învă. primar gradul I.
Școala Gimnazială Berești-Tazlău Bacău*

Abstract: *The concept of competence lies beneath all policies in all the fields, being the strength that determines performance, efficiency and competitiveness in a society. Every teacher has the duty to adapt to the requirements and progress of society, through continuous professional training and active lifelong learning, in order to have the professional competence to train their students in such a way that they too in turn, will adapt to the demands of a society the is in constant change and transformation.*

In a world where communication is the fundamental connection to society, the teacher objectives are to train their students this communication skill, and the emphasis must be placed primarily on practicing a key component of communication which is active listening, both from the perspective of the teacher and the student, as this component is a good facilitator of learning.

Keywords: communication, competence, active listening

În orice domeniu de activitate conceptul de competență stă la baza tuturor politicilor reprezentând condiția care determină performanța și eficiența și mai ales cheia competitivității care vizează formarea unei personalități creative, a unei personalități inovative și concurențiale, devenind capabilă să facă față tuturor cerințelor și exigențelor societății.

O preocupare majoră a învățământului modern din ultimii ani a multor sisteme de învățământ, la care s-a aliniat și sistemul românesc, vizează un nou sistem de referință care dezvoltă activitatea instructiv-educativă bazată pe formarea competențelor elevilor, atât a competențelor generale, cât și a celor specifice pe care elevul trebuie să le dobândească pe parcursul și până la finalul unui ciclu de instruire.

Competența devine astfel, un deziderat în sistemul de învățământ fiind un indicator atât din punct de vedere personal, al fiecărui individ, cât și din punctul de vedere al instituției din care face parte, reprezentând „capacitatea elevului de a rezolva o anumită situație, pe baza unor deprinderi și cunoștințe dobândite anterior”. [2, p.17]

Curriculum școlar din învățământul gimnazial și primar prevede ca educația să se bazeze pe competențe, ceea ce presupune o accentuare a urmării modului în care se realizează finalitățile

asumate la sfârșitul unui ciclu școlar sau a unui an școlar, astfel încât să se stabilească un nou sens al procesului de învățare și să se certifice rezultatele obținute, iar personalitatea elevului și a viitorului adult de mâine să fie într-o continuă dezvoltare conform finalităților școlii contemporane, care, la rândul lor, sunt determinate de valorile culturale și cele sociale. În articolul 4 din L.E.N. se precizează faptul că „educația și formarea profesională a copiilor, a tinerilor și a adulților au ca finalitate principală formarea competențelor, înțelese ca ansamblu multifuncțional și transferabil de cunoștințe, deprinderi / abilități și aptitudini” [10]

„ Referitor la educație, competența înseamnă *a ști să faci*. Conținutul sarcinilor școlare este însă foarte divers; prin urmare competențele trebuie să fie foarte diverse,” [15, p. 67] iar elevii trebuie coordonați în acest sens de către cadrele didactice pentru a-și forma competențele necesare.

În D.E.X. conceptul de *competență* este definit ca fiind cea „capacitate a cuiva de a se pronunța asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție”[6] iar literatura de specialitate prezintă numeroase definiții pentru acest termen. „ În prezent (2012), în literatura pedagogică, *competențele* sunt interpretate ca rezultate ale învățării (ieșiri), prin opoziție cu obiectivele educaționale, (considerate intrări). Aceste competențe sunt ansambluri structurate de cunoștințe, deprinderi, valori. [12, p.11]

În ceea ce privește Comisia Europeană, într-un raport final privind definirea competențelor – cheie, acestea „reprezintă un pachet transferabil și multifuncțional de cunoștințe, deprinderi (abilități) și atitudini de care au nevoie toți indivizii pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru incluziune socială și inserție profesională. Acestea trebuie dezvoltate până la finalizarea educației obligatorii și trebuie să acționeze ca un fundament pentru învățarea în continuare, ca parte a învățării pe parcursul întregii vieți.” [12, p. 10]

Pentru a face față cerințelor și exigențelor sociale, pentru a atinge finalitățile educaționale transpuse în competențele din cadrul sistemului de învățământ în vederea dezvoltării personalității elevilor prin tot ceea ce înseamnă activități de cunoaștere, rolul primordial îi revine profesorului care, la rândul său, trebuie să se dezvolte pentru a putea răspunde tuturor provocărilor din sistem, tuturor schimbărilor sociale și a restructurărilor din domeniul educației ultimilor ani și care trebuie să-și actualizeze încontinuu cunoștințele în funcție de progresul societății.

Astfel, cadrului didactic îi revine misiunea de a-și alege și crea metodele și mijloacele de învățământ în funcție de:

- „orientarea spre noi competențe individuale
- acces direct la cunoaștere
- managementul cunoașterii
- premise pentru autonomia învățării de-a lungul vieții
- strategii de formare pentru educația continuă”[4, p. 10]

Provenită din mediul de afaceri și din lumea muncii, noțiunea de *competență* a pătruns în discursurile pedagogice și în mediul educațional odată cu această nevoie de formare profesională inițială dar și continuă, determinată de faptul că „educația trebuie să asigure trecerea de la cunoștințele științifice transmise la competențe demonstrate de elevi.” [4, p. 13]

În *Dicționarul de termeni pedagogici*, profesorul Sorin Cristea conturează un tablou al cadrului didactic în care scoate la lumină patru tipuri de competență pe care cadrul didactic trebuie să le dețină: competența politică, competența psihologică, competența științifică și competența socială. Astfel, „*competența politică* este demonstrată prin receptarea și angajarea corectă a responsabilităților directe și indirecte transmise la nivelul finalităților macrostructurale (idei pedagogice – scopuri pedagogice);

- *competența psihologică*, demonstrată prin receptarea și angajarea corectă a responsabilităților transmise de la nivelul finalităților microstructurale;
- *competența științifică*, demonstrată prin calitatea proiectelor elaborate la linie de continuitate dintre cercetarea fundamentală – aplicată;
- *competența socială*, dependent prin resursele de adaptare ale actorilor educației la cerințele comunității educative naționale aflate în mișcare.” [5, p 47]

Observăm, așadar, că principalul liant dintre cerințele unei societăți aflate într-o continuă schimbare și transformare și domeniul învățământului care este chemat să răspundă cerințelor sociale, este profesorul, care, pe lângă formarea inițială, trebuie să se preocupe în mod constant de formarea continuă sau autoformare pentru a dobândi competența cerută de standardele unui învățământ modern.

O componentă esențială privind competența profesională a unui cadru didactic o reprezintă *competența comunicativă* care „vizează măiestria cadrului didactic de a elabora mesaje educaționale în dependență de particularitățile câmpului psihopedagogic. În cadrul activității pedagogice, comunicarea reprezintă atât o artă cât și un instrument profesional necesar și indispensabil cadrului didactic pentru stabilirea relațiilor constructive cu elevii, părinții, cadrele didactice.” [3, p. 41] Totodată, este logic faptul că întreg procesul de învățământ este centrat pe comunicare, aceasta stând la baza umanizării și a formării culturale și intelectuale a indivizilor, reprezentând cel mai eficient mod de transmitere a educației și a informațiilor între generații.

Competența de comunicare trebuie să fie o preocupare continuă pentru cadrul didactic, abordată dintr-o dublă perspectivă: pentru sine-însuși, urmărind în mod continuu să-și perfecționeze capacitatea de comunicare, dar și pentru elevi, utilizând acele tehnici și mijloace didactice centrate pe elev, implicându-i în activități care să-i stimuleze în mod constant și care să le ofere posibilitatea de dezvoltare a abilităților de receptare a mesajului oral în situații de comunicare, precum și a

abilităților de producere a mesajului oral în diverse contexte de învățare, manifestând o atitudine pozitivă, multă atenție și concentrare.

Fără aspirații la exhaustivitate, Dinu Mihai, în lucrarea sa *Comunicarea: repere fundamentale* vorbește despre dificultățile stabilirii unei definiții prezentând eforturile cercetătorilor americani Frank E. X. Dance și Cari E. Larson care au adunat definiții ale comunicării propuse de diferiți autori, adunând 126 de formulări. Autorul susține că „dificultățile legate de formularea unei definiții convenabile a comunicării se datorează vechimii termenului, care, de-a lungul mai mult decât milenare sale existențe a acumulat progresiv trăsături și conotații ce îngreunează considerabil misiunea celui care încearcă astăzi să-i explicitizeze conținutul.” [7, p.7]

În termeni laconici, putem conchide, asemenea lui Gheorghe – Ilie Fârte în *Comunicarea O abordare praxiologică*, care definește acest concept ca fiind „un fenomen social, care presupune, în aceeași măsură, o intenție de emiterie și o intenție de receptare a unui mesaj” [8, p.19]. Pornind din acest punct, observăm că fenomenul este prezent în viața fiecăruia dintre noi, fapt pentru care, orice cadru didactic trebuie să manifeste o atenție deosebită procesului de comunicare și mai ales, competenței de ascultare, de receptare a mesajului din partea partenerului comunicării, căci, așa cum afirmă și Montaigne „cuvântul este pe jumătate al celui care vorbește, pe jumătate al celui care ascultă”.

A-i învăța pe copii să comunice eficient și, mai ales, să asculte activ, întrucât, alături de procesul de vorbire, precum și cel de scriere și citire, ascultarea este o componentă a procesului de comunicare, toate acestea trebuie să reprezinte un obiectiv important pentru fiecare cadru didactic, întrucât numai printr-o implicare conștientă în procesul de învățare se poate cultiva o gândire creativă, critică, o gândire care să îi ajute pe elevi să se descurce în situații noi și să găsească cele mai bune soluții pentru problemele abordate.

Probabil că orice cadru didactic a simțit vreodată frustrarea faptului că, deși este auzit de elevii săi, în anumite momente nu este ascultat așa cum ar trebui, ascultarea fiind un aspect foarte important al comunicării, o aptitudine care necesită învățare și exersare. Atunci când Kory Floyd definește ascultarea ca fiind „ procesul activ de a înțelege semnificația mesajului rostit de o altă persoană”, [9, p. 241] trebuie să avem în vedere faptul că ascultarea este un proces activ care necesită efort conștient, interes, concentrare, o anumită străduință, implicarea minții și a corpului în vederea extragerii semnificației mesajului, spre deosebire de auzire care este un proces pasiv, automat, care implică percepția sunetelor și puțină activitate.

Îmbunătățirea aptitudinilor de comunicare eficientă vizează o preocupare constantă din partea cadrului didactic spre exersarea și valorizarea capacităților de ascultare, întrucât, o analiză făcută de Dinu Mihai asupra principalelor categorii de activități referitoare la comunicare, desfășurate de un

intelectual pe întreg parcursul unei zile, prezintă „următoarea repartizare a timpului acordat fiecăreia din îndeletnicirile respective:

- scrisul 11%
- cititul 15%
- vorbitul 32%
- ascultatul 42%.” [7, p.32]

Observăm, aşadar ponderea pe care o deţine ascultarea, acest lucru nefiind deloc surprinzător, întrucât toţi oamenii manifestă nevoia profundă de a fi ascultaţi, înţeleşi şi acceptaţi.

Tocmai în acest context intervine menirea cadrului didactic în a-i îndruma pe elevi să facă distincţia între *a auzi* (proces pasiv care implică percepţia sunetelor şi puţină activitate) şi *a asculta* (proces activ care necesită efort conştient, concentrare şi interes, implicând înţelegerea informaţiei cu implicarea minţii şi a corpului). Tot cadrului didactic îi revine sarcina de a-i ghida spre înţelegerea conţinutului, reţinerea acestuia, precum şi analiza şi evaluarea lui, toate acestea necesitând un efort susţinut de voinţă, o continuă focalizare asupra mesajului şi a semnificaţiei acestuia şi un consum susţinut de energie psihică agreat destul de greu de oameni, în general.

Allan şi Barbara Pease în „Abilităţi de comunicare” vorbesc despre „cele cinci reguli ale ascultării”, îndemnându-ne să folosim ascultarea activă „ca metodă remarcabilă de a-i încuraja pe alţii să continue să vorbească şi de a ne asigura că înţelegem ce ne comunică”, [14, p. 21] să încurajăm persoanele care vorbesc, să ne privim în ochi interlocutorul pe tot parcursul conversaţiei pentru a stabili o conexiune, să ne aplecăm spre interlocutor pentru a ne manifesta interesul către acesta şi nu în ultimul rând, să nu întrerupem vorbitorul sau să schimbăm subiectul conversaţiei.

Aceste reguli trebuie însuşite de cadrele didactice care, la rândul lor, vor urmări aspectele enunţate mai sus în comportamentele elevilor, căutând prin diverse tehnici să îşi determine şi proprii elevi să le respecte şi să le urmeze. Putem spune că aceste reguli sunt adevărate tehnici de ascultare care presupun atât participare cât şi ascultare, eficientizând comunicarea şi conferindu-i un caracter profund.

Problematika ascultării active este una profundă, aceasta necesitând o anumită deschidere şi empatie, iar „ a asculta cu deschidere este dificil şi din altă perspectivă: opiniile şi credinţele personale sunt strâns legate de stima de sine. A greşi poate fi echivalat cu a fi o persoană lipsită de inteligenţă sau de valoare. De aceea, mai degrabă decât a-ţi clădi stima de sine pe un anume set de idei, poţi aşeza la baza ei căutarea sinceră a adevărului. A căuta adevărul, a explora misterul realităţii până în momentul morţii, lărgindu-ţi şi redefinindu-ţi permanent înţelegerea asupra vieţii este un mod mai sigur de a evolua decât a te stabili o dată pentru totdeauna într-o versiune rigidă asupra lumii.” [13, p. 45]

Rolul cadrului didactic este acela de a-și cunoaște îndeaproape învățăceii, de a pătrunde cu eleganță și măiestrie în sufletul lor pentru a le spori stima de sine, pentru a-i ajuta să-și conștientizeze fiecare propria valoare, clădindu-și personalitatea pe ideile promovate în școală.

Totodată, în cederea formării competenței de ascultare activă, cadrul didactic are menirea de a le cultiva elevilor încă o calitate destul de greu de pus în aplicare, empatia. Această aptitudine „presupune hotărârea și capacitatea de a-ți controla propriile reacții socioafective, devenind astfel disponibil pentru celălalt și constă în a te scufunda în lumea subiectivă a celuilalt, pentru a încerca să-l înțelegi din interior, în a vedea situația cu ochii celuilalt. Nu este necesar să te pui în locul acestuia, ci să simți într-un fel ce simte el.” [1 p. 53] Tot Jean-Claude Abric susține, în *Psihologia comunicării* că empatia se definește prin două componente:

- receptivitatea la sentimentele trăite de celălalt;
- capacitatea verbală de a comunica această comprehensiune.” [1 p. 53] Așadar,

prin empatie și prin stimularea continuă a capacității de exprimare se creează un climat de comprehensiune care duce la o situație optimă de comunicare în care ascultarea ocupă un rol primordial, întrucât fără o ascultare reală nu poate exista comunicare.

Nu de puține ori se întâmplă ca actul educațional să nu beneficieze de randamentul așteptat, întrucât, elevii, distrași din ce în ce mai mult de lumea virtuală în care își petrec mult din timpul liber, nu reușesc să se concentreze asupra sarcinilor primite în cadrul procesului didactic și nu îi pot asculta pe ceilalți actori ai comunicării, chiar dacă îi aud.

Astfel, tot în grija cadrului didactic intră și preocuparea pentru eliminarea barierelor în comunicare. „În studiul comunicării procesuale se operează cu un termen denumit inițial *zgomot*, care presupune alterarea semnalului transmis la nivel tehnic sau semantic. Zgomotul induce o perturbare/distorsionare a mesajului, îngreunând transmiterea acestuia. Ulterior, termenul a fost extins pentru a determina orice distorsionare pe parcursul transmiterii mesajului între partenerii comunicării, indiferent dacă survine în timpul emisiei, al recepției sau al parcurgrii canalului de comunicare.” [11, p. 22]

O abordare punctuală asupra blocajelor din ascultare o are Adrian Nuță care prezintă „cele mai frecvente 12 blocaje în ascultare” [13, p. 35] Acesta vorbește despre *comparația* cu ceilalți, *recapitularea* unor idei în gând, *vederea paranormală*, atunci când se încearcă o anumită interpretare, *filtrarea* unor anumite informații, *etichetarea* înainte de a-l mai asculta pe partenerul de dialog, *identificarea* cu o anumită problemă nerezolvată, *visarea* cu ochii deschiși în condiții de plictiseală, de oboseală sau de stare anxioasă, *rezolvarea problemelor* privită diferit în funcție de cele două sexe, *deraierea* de la subiect din diverse motive, *placarea*, prin diverse metode, *acordarea de dreptate* absolută, *contestarea* din start a unor afirmații ale partenerului.

În procesul de învățământ ascultarea activă, ca și comunicarea în sine, trebuie privită dintr-o dublă perspectivă: cea a cadrului didactic din partea căruia se așteaptă manifestarea unei atitudini înțelegătoare de încurajare a propriilor elevi printr-o continuă dorință de implicare, respect, interes, prin acordarea unei atenții binevoitoare prin care să le înțelegem mai bine motivația și interesul, dar și aceea ce vizează prisma elevilor care, prin măiestria și tehnicile utilizate de profesor, reușesc să-și însușească instrumentele prin care să comunice eficient și să asculte activ. Se creează astfel un feedback pozitiv și un circuit în care, prin faptul că elevii simt că profesorul lor este interesat de ceea ce spun ei, de nevoile și dorințele lor, ei se vor simți confortabil, ocrotiți și conectați emoțional la tot ceea ce înseamnă proces de învățare, ceea ce va duce la creșterea motivației de a învăța, de unde deducem că ascultarea activă poate funcționa și ca o strategie motivantă.

Elevii trebuie ajutați să conștientizeze faptul că a asculta este o artă în sine prin care ceea ce ascultăm trebuie absorbit și interiorizat, transpus în propria experiență, căci „cel mai eficient mecanism de pe lumea asta pentru a fi pe aceeași lungime de undă cu ceilalți și a le obține sprijinul este să fii în stare să-l ascuți plin de înțelegere.” (Oliver Wendell Holmes)

Dat fiind faptul că ascultarea activă influențează pozitiv dezvoltarea elevilor și îmbunătățește activitatea profesorilor, este foarte important să o exersăm în cadrul procesului didactic prin tehnici specifice, întrucât este o componentă dobândită prin exercițiu.

Bibliografie:

1. ABRIC, Jean-Calude. *Psihologia comunicării*, Editura Polirom, 2002
2. ARDELEAN, Aurel, MÂNDRUT, Octavian. *Didactica formării competențelor*, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2012
3. BOTGROS, Ion, FRANȚUZAN, Ludmila. *Competența profesională a cadrului didactic – condiție decisivă în implementarea curriculumului școlar*, Revista Univers Pedagogic, I.Ș.E., Chișinău, 2010
4. BOTGROS, Ion, FRANȚUZAN, Ludmila, SIMION, Crenguța. *Competența de cunoaștere științifică-sistem optimizator*, Ghid metodologic, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Științe ale Educației, Chișinău, 2015
5. CRISTEA, Sorin. *Dicționar de termeni pedagogici*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1998
6. *Dicționar Explicativ al Limbii Române*, Ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998
7. DINU, Mihai. *Comunicarea: repere fundamentale*, Editura Algos, București, 2000;
8. FÂRTE, Gheorghe – Ilie, *Comunicarea – O abordare praxiologică*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2004
9. FLOYD, Kory. *Comunicarea interpersonală*, Editura Polirom, 2013

10. Legea Educației Naționale / 2011, Articolul 4
11. LESENCIUC, Adrian. *Teorii ale comunicării*, Editura Academiei Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, 2017
12. MÂNDRUȚ, Octavian, CATANĂ, Luminița, MÂNDRUȚ, Marilena. *Instruirea centrată pe competențe*, Centrul de Didactică și Educație Permanentă, Arad 2012
13. NUȚĂ, Adrian. *Abilități de comunicare*, Editura S.P.E.R., 2004
14. PEASE, Allan & Barbara. *Abilități de comunicare*, Editura Curtea Veche, 2007
15. POTOLEA Dan, MANOLESCU, Marin. *Teoria și practica evaluării educaționale*, Ministerul Educației și Cercetării, 2005

DEZVOLTAREA PROFESIONALĂ ȘI STATUTUL SOCIAL AL PROFESORULUI

ZUBENSCHI Ecaterina, dr. în pedagogie, conf. univ., UPSC „Ion Creangă”

Abstract: *Investing in education is the most profitable way of economic development and independence, the most effective mechanism for forming society, to overcome insecurities and respond to the challenges of the 21st century, in the development of a prosperous, sustainable society. The quality of education depends on state policies, on the role that the state assigns to the position of the teacher in society. The devaluation of the status of teachers in society conditions the fluctuation of teachers in the education system, being a pressing problem facing the current education system in the Republic of Moldova.*

Keywords: status, social status, role, devaluation, perception, social prestige, etc.

În Dicționarul Explicativ al Limbii Române (DEX '09 (2009), cuvântul *statut* (din fr. statut, lat. statutum). desemnează: 1. Act sau ansamblu de dispoziții cu caracter oficial, prin care se reglementează scopul, structura și modul de funcționare al unei organizații, societăți lege, regulament etc. *Statut personal*, semnifică totalitatea legilor care se aplică cetățenilor unui stat. 2. *Statut social* = poziția indivizilor într-un grup social, a grupurilor în sistemul organizării sociale și la un anumit moment; status.

Dezvoltare: - Trecere prin diferite faze spre o treaptă superioară, evoluție, transformare; - Amplificare creatoare; - Extindere; - Evoluție intelectuală, creștere, îmbogățire etc.

Profesional (ă) – profesie, profesiune, pregătire profesională, calificare, profesionist[5].

În viziunea sociologului englez, **Eric Hoyle**, statutul profesional, include următoarele dimensiuni relativ distincte: prestigiul ocupațional, statutul ocupațional atribuit și stima de care se bucură o categorie profesională în societate. Prestigiul profesional reprezentând „percepția publică a poziției relative pe care o ocupă o profesie într-o ierarhie a profesiilor”, iar stima fiind ”modul în